

Elevernes medskabelse har et stort potentiale i læsningen af litterære værker

Esben Dalsgaard stødte på begrebet 'medskabelse' i computerspilteori. I sit masterspeciale har dansklæreren fra Aalborg Tekniske Gymnasium undersøgt, hvordan medskabelse har potentiale til at styrke undervisningen i litterære værker. Klassen læste Inger Christensens *alfabet*, og elevernes bidrag åbnede for helt nye fortolkninger af det svært tilgængelige værk.

Af Marie Bille

Hvad har du undersøgt?

Jeg har undersøgt værklæsning i faget dansk i gymnasiet, og hvilken betydning elevernes medskabelse kan have i værklæsning. Jeg har set på, hvordan medskabelse kan være med til både at skabe en åbning for det faglige indhold og samtidig være med til at fremme elevernes personlige og kulturelle identitet. Det sidste kan man også kalde deres dannelse.

Hvad betyder medskabelse?

Jeg stødte på begrebet medskabelse, da jeg i en tidligere opgave undersøgte computerspil som værklæsning. I computerspilteori dækker begrebet over alle de valg og handlinger, spilleren foretager sig. Det er helt afgørende for et godt computerspil, at de valg har en vigtig effekt i spillet, så man føler, at ens egne valg er med til at skabe værket. Min tese er, at medskabelse spiller en vigtig rolle i alle former for værklæsning, også læsning af traditionelle værker som romaner og noveller. Det er der også belæg for litteraturteoretisk. For eksempel har den amerikanske litteraturteoretiker Stanley

Fish og tyske Wolfgang Iser skrevet om, at værket først bliver til, når det møder en læser, som fremkalder værket i sin bevidsthed. Samtidig trækker jeg på en hermeneutisk opfattelse af værker. Hans Georg Gadamer taler om, at et værk fungerer som et spil. Det kræver, at nogen spiller med, før det giver mening. Ligegyldigt hvad læseren gør, er teksten i en bog den samme, og det, der står på siderne, står på siderne. Men spørgsmålet er, om værket er det samme? Når et værk bliver læst af forskellige personer, vil der være forskellige forståelser og fortolkninger og forskellige forestillinger. Kan vi identificere os med hovedpersonen, eller bliver vi frastødt? Læser vi vores eget liv ind i teksten, eller bruger vi værket til at leve os ind i en helt anden rolle?

Hvorfor er det vigtigt at undersøge?

Værklæsning er blevet kraftigt opgraderet med den nye gymnasireform fra 2017. Med den gamle 2005-reform skulle vi på htx-uddannelsen læse ét værk med eleverne. Nu skal vi læse seks. Samtidig er værkbegrebet under stærk udvikling. Både danskfagligt og litteraturteoretisk bliver det sværere og sværere at definere, hvad der egentlig udgør et værk, for mange nye forfattere udfordrer kategorien. Det kunne være en forfatter, der skriver en roman, men som samtidig bruger sin Instagramprofil til at skrive om skriveprocessen. Spørgsmålet er, om al den løbende tekst på sociale medier er en del af værket? Giver det mening at læse romanen uafhængigt af det? Den tredje grund er, at værker spiller en væsentlig rolle i det, vi kan kalde 'dannelsesdiskussionen'. Da værklæsning skulle opgraderes med den nye reform, var en af grundene, at man ønskede at få en mere klassisk material dannelse i gymnasiet. Værker er bredt forstået der, hvor eleverne møder vores kultur. Det bliver væsentligt i forhold til, at danskfaget skal bidrage til at udvikle elevernes personlige og kulturelle identitetsdannelse, som er et af formålene med faget.

Hvorfor blev du nysgerrig på at undersøge netop det?

Litteraturundervisning interesserer mig helt naturligt som dansklærer. Opgraderingen af værklæsningen har givet mig anledning til at tænke: 'okay, hvordan gør vi det så?' Hvordan får vi introduceret de her værklæsninger på en måde, der giver mening for eleverne? Det er i sig selv en motivation.

Jeg har også en politisk interesse. Jeg mener, at tænkningen bag den nye reform er knyttet til en lidt for simpel forestilling om, hvordan værklæsning skal være. Jeg valgte at inddrage tidligere undervisningsminister Merete Riisager i min opgave. Hun har skrevet bogen *Selvbyggerbørn*, som er en markant kritik af hele den pædagogiske undervisningstradition i Danmark og af den

Må vi se din masteropgave?

Gymnasieforskning skriver også om underviseres masteropgaver. Har du skrevet en interessant opgave, som dine kolleger kan lære af, og som vi må interviewe dig om, så send en mail til redaktionen@gymnasieforskning.dk

Om projektet

Medskabelse i værklæsningen i dansk på htx er et masterspeciale i Didaktik og professionsudvikling på Master i læreprocesser, Institut for Filosofi og læring, Aalborg Universitet.

Hvem

Masterspecialet er skrevet af Esben Dalsgaard, der arbejder som dansklærer på Aalborg Tekniske Gymnasium.

Hvordan

- Esben Dalsgaard har undersøgt, om en didaktisk tilrettelæggelse af undervisningen, der understøtter elevernes medskabelse, har betydning for elevernes forståelse af værket og elevernes mulighed for at udvikle deres kulturelle identitet.
- Undervisningsforløbet bestod i, at Esben Dalsgaard, inspireret af læringsteoretiker Jerome Bruner, krævede, at eleverne i forbindelse med læsningen af værket *alfabet* udarbejdede to elevproducerede værker, såkaldte 'oeuvres', i fællesskab.
- Hans hypotese om undervisningsforløbet var, at han ved at bygge en værklæsning op omkring elevernes oeuvre kunne forvente en højere grad af aktiv medskabelse fra eleverne, der kunne åbne for mulige fortolkninger af værket.
- Elevernes oeuvre bestod af en elektronisk notesbog og et regneark over den matematiske struktur i værket *alfabet*. De udgør det empiriske grundlag for Esben Dalsgaards analyse.
- Esbens Dalsgaard benytter Werner Jank og Hilbert Meyers strukturmodel som metode til at analysere forløbet. Modellen er beskrevet i værket *Didaktiske modeller* fra 2003.

forrige gymnasireform fra 2005 i særdeleshed. Hun er fortaler for en meget materialdannelse, hvor man knytter dannelsen alene til indholdet af teksterne. I den forståelse er det at være dannet at have et kendskab til vigtige værker af for eksempel Grundtvig, H. C. Andersen og Herman Bang. Det er guldet i vores tradition, som vi lærere skal pege på og give videre til eleverne. Problemet ved den tænkning er, at vi risikerer at miste hele den konstruktivistiske pædagogik og læringsforståelse, som lægger stor vægt på elevernes egne konstruktioner af viden.

Hvordan har du undervist med fokus på medskabelse i praksis?

Jeg blev inspireret af den socialkonstruktivistiske læringsteoretiker, Jerome Bruner, som har skrevet en del om værker. Han har en ide om, at når eleverne møder værker, er det en god ide også at lade dem selv producere værker i undervisningen. Han bruger det franske begreb 'oeuvre' om elevernes egne værker. Min ide var at lave en værklæsning, hvor eleverne skulle lave deres egne oeuvre og undersøge, hvilke former for medskabelse der skete i den proces, og hvilke gevinster det kunne give. Vi læste værket *alfabet* af Inger Christensen. Det var et eksperiment, for jeg har aldrig før prøvet at læse det værk med en klasse. Når jeg skulle teste elevernes medskabelse, var det godt med et værk, der var meget åbent for fortolkning. Måske endda så åbent, at jeg som lærer ikke engang har en markant autoritativ fortolkning, jeg kan præsentere for eleverne. Værket har en høj status i dansk litteratur, i hvert fald inden for lyrikken, og jeg ved ikke, om nogen egentlig har forstået det værk i dybden. Der er så mange måder at fortolke det på. Intet giver sig selv, og du bliver nødt til at tænke med selv for overhovedet at få noget ud af det. Derfor var værket godt til at fremprovokere nogle former for medskabelse.

bregnerne findes; og brombær, brombær
og brom findes; og brinten, brinten

cikaderne findes; cikorie, chrom
og citrontræer findes; cikaderne findes;
cikaderne, ceder, cypres, cerebellum

4

duerne findes; drømmerne, dukkerne
dræberne findes; duerne, duerne;
dis, dioxin og dagene; dagene
findes; dagene døden; og digtene
findes; digtene, dagene, døden

5

efteråret findes; eftersmagen og eftertanken
findes; og enrummet findes; englene,
enkerne og elsdyrer findes; enkelthederne
findes, erindringen, erindringens lys;
og efterlyset findes, egetræet og elmetræet
findes, og enebærbusken, ensheden, ensomheden
findes, og edderfuglen og edderkoppen findes,
og eddiken findes, og eftertiden, eftertiden

Esben Dalsgaards elever arbejdede med Inger Christensens digtsamling alfabet. De skulle være medskabende, så de producerede to fælles værker i klassen. I det ene omdannede de digtsamlingen til en elektronisk notesbog. Elevernes andet værk var et regneark. Værket alfabet har en matematisk struktur og følger Fibonacci-talrækken. Derfor skulle regnearket illustrere den matematiske struktur og give et overblik over, hvordan talrækken bruges. Her ser du de første sider i selve digtsamlingen.

Hvilke 'oeuvres' skabte eleverne?

Eleverne skulle producere to fælles værker i klassen. De skulle være fælles, fordi de sådan kunne gøre alle elevernes medskabelse synlig for de andre i klassen, så de kunne forholde sig til hinandens udsagn. Det ene værk var at omdanne digtsamlingen til en elektronisk notesbog. Jeg havde scannet værket ind og sat bogens 14 afsnit ind i 14 forskellige sektioner. Hvert digt havde en side for sig selv. Alle kunne skrive med i notesbogen og bidrage med tanker og refleksioner til hvert digt. Elevernes andet værk var et regneark. Værket *alfabet* har en matematisk struktur og følger Fibonacci-talrækken. Da klassen har gode matematiske kundskaber, bad jeg dem om at lave et regneark, der skulle illustrere den matematiske struktur og give et overblik over, hvordan talrækken bruges. Det viste sig, at det ikke er så simpelt, at det bare er hvert afsnit, der følger Fibonacci-talrækken. Når teksten begynder at blive delt op i strofer, følger de også Fibonacci-talrækken, men i en afledt form, og sådan bliver det ved i flere led. Regnearket gav et overblik over, hvor digtsamlingen slavisk følger formelen, og hvor der sker nogle brud og nye inddelinger.

Hvordan åbnede elevernes medskabelse for det faglige indhold og elevernes dannelse?

Eleverne var i stand til at producere en viden, som jeg ikke selv havde kunnet præstere. Deres bidrag til en forståelse af den matematiske struktur blev væsentlig for klassens samlede forståelse af værket. Digtsamlingen følger alfabetet, men slutter ved 'n'. Bogstavet n bruges i matematiske formler til at betegne det næste tal i talrækken. Det kunne symbolisere, at talrækken fortsætter, men alfabetet slutter her, ufuldstændigt. Fibonacci-talrækken er kendt for at være meget til stede som struktur i naturen, i planter og frugter, mens alfabetet er en struktur, som er opstået kulturelt. Det, at alfabetet slutter lidt brat,

”Det, der kan virke skræmmende ved så svært et værk, blev næsten en fordel. Værket åbnede for så mange fortolkningsmuligheder, og det gav mange gode diskussioner.”

Esben Dalsgaard

er lidt dystopisk. Værket handler meget om naturødelæggelse, og der er lidt apokalyptisk over det. Alfabetet slutter brat, måske fordi menneskets kultur ødelægger sig selv ved at ødelægge sit eget naturgrundlag. Men den matematiske struktur fortsætter, for n er bare det næste tal i rækken, og der er også en natur efter mennesket. En elev bemærkede, at den sidste strofe, hvis den skulle følge det matematiske system, burde være 610 verselinjer. Men den har 321. 3,2,1 lyder lidt som en nedtælling, og med den bratte slutning på værket giver det mening. Det, at eleverne gik i dybden med den struktur, gav afsæt til en masse forståelser, som de ikke havde fået, hvis ikke de havde produceret de her oeuvres. Elevernes møde med værket er også et møde med deres kultur, og de læser deres egen samtid ind i digtet. Værket *alfabet* er fra 1980'erne og handler meget om forurening og krig, og eleverne læste meget klima ind i det. Med medskabelse skaber eleverne noget værdifuldt selv, men de skaber ikke det hele selv. For der er stadig et værk, som vil noget, og en tekst, de ikke kan lave om på. Det er en kultur, de skal møde, ikke ved at overtage den, men ved at lægge noget til den.

Hvordan har du brugt din nye viden?

Jeg har ikke nået at gennemføre en ny værk læsning endnu, men jeg vil helt klart arbejde med *alfabet* igen. Det, der kan virke skræmmende ved så svært et værk, blev næsten en fordel. Værket åbnede for så mange fortolkningsmuligheder, og det gav mange gode diskussioner. Det at lave fælles oeuvres vil jeg inddrage aktivt i undervisning

gen fremover. Det kan åbne meget mere for elevernes perspektiver på teksten end andre undervisningsformer. Jeg er samtidig blevet meget klogere på værket *alfabet*. Det er i sig selv sjovt som dansklærer. Det er lidt en kliche, men mange elever har den oplevelse, at de skal gætte, hvad læreren tænker, for læreren har jo den rigtige fortolkning. Her er jeg lige så undrende, som eleverne er.

Hvad er dine råd til praksis på baggrund af dine fund?

Brug det at producere oeuvres. Elevernes egne værker har et potentiale, fordi de gør elevernes medskabelse synlig. Eleverne laver altid en masse medskabelse, hvis de deltager aktivt i undervisningen, men for det meste foregår det i deres egne hoveder. Ved at lave tiltag, der tvinger dem til at eksternalisere deres medskabelse og give den et udtryk, opnår du, at deres tanker bliver synlige for dem selv. De får øje på værdien af deres egen medskabelse. Min oplevelse er, at det kan være motiverende, og det kan i hvert fald åbne for det faglige indhold i en helt anden forstand, end andre tilgange til undervisning kan. ●

Læs mere på Gymnasieforskning.dk

- 📖 Litteraturhistoriens sørgelige historie i gymnasiet og kompetencebegrebets himmelflugt: Peter Michael Lauritzen.
- 📖 Poetisk Pædagogik – Sprogrytme og mundtlig fremførelse som litterær fortolkning. Forslag til ny tekstteori og til pædagogisk refleksion: Tina Høegh.